

Accountantsprotocol

behorend bij
de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en
VWS

Status: versie 4 d.d. 24 april 2020

Geldend vanaf 3 mei 2020 voor alle dan nog niet ingediende of qua accountantsproducten incomplete aanvragen tot subsidievaststelling met een verleend subsidiebedrag van € 125.000 of meer op basis van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1: Uitgangspunten.....	3
1.1 Doelstelling.....	3
1.2 Definities.....	4
1.3 Procedures.....	4
Hoofdstuk 2: Onderzoeksaanpak bij een verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden.....	6
2.1 Onderzoeksaanpak.....	6
2.2 Referentiekader voor het assurance-rapport.....	6
2.3 Gevolgen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen.....	6
2.4 Betrouwbaarheid en nauwkeurigheid assurance-rapport.....	6
Hoofdstuk 3: Onderzoeksaanpak bij een financieel verslag.....	8
3.1 Controleaanpak.....	8
3.2 Referentiekader voor de controleverklaring.....	8
3.3 Gevolgen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen.....	9
3.4 Betrouwbaarheid en nauwkeurigheid controleverklaring.....	9
Hoofdstuk 4: Onderzoeksaanpak rapport van feitelijke bevindingen.....	11
4.1 Aanpak.....	11
4.2 Referentiekader voor het rapport van feitelijke bevindingen.....	11
4.3 Gevolgen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen.....	13
4.4 Rapporteren van feitelijke bevindingen.....	13
Hoofdstuk 5: Onderzoeksaanpak bij verantwoording in de jaarverslaggeving van niet bekostigde instellingen.....	14
5.1 Controleaanpak.....	14
5.2 Referentiekader voor de controleverklaring.....	14
5.3 Gevolgen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen.....	15
5.4 Betrouwbaarheid en nauwkeurigheid controleverklaring.....	15
Bijlage: Modellen.....	17
Model A Assurance-rapport - Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.....	17
Model B Controleverklaring projectsubsidie - Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.....	19
Model C Controleverklaring instellingssubsidie 20xx - Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.....	21
Model D Rapport van feitelijke bevindingen - Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.....	23
Model E Controleverklaring bij de jaarrekening – Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.....	25

Hoofdstuk 1: Uitgangspunten

1.1 Doelstelling

Het Accountantsprotocol heeft betrekking op de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS (Staatscourant 2016, nr. 7388), laatst gewijzigd bij Staatscourant 2019, nr. 66843. De regelgeving en overige van belang zijnde documentatie zijn, evenals dit Accountantsprotocol inclusief de te hanteren modellen voor de controleverklaring, assurance-rapport en rapport van feitelijke bevindingen te vinden op het internet van de Dienst Uitvoering Subsidies aan instellingen (DUS-I) www.dus-i.nl.

De Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS (kaderregeling) bevat alle in acht te nemen algemene subsidieregels bij subsidieverlening op grond van de Kaderwet subsidies OCW, SZW en VWS.

De kaderregeling kent de volgende soorten subsidies en daarbij behorende accountantsproducten:

Soort subsidie	Financiële verantwoording	Drempel bedragen	Vindplaats	Accountantsproduct
Vaststelling zonder voorafgaande verlening	Bij aanvraag	< € 25.000	Artikel 1.5 onder a Artikel 7.3	Geen
Verlening en ambtshalve vaststelling	Bij aanvraag	< € 25.000	Artikel 1.5 onder a Artikel 7.4	Geen
Bedrag per prestatie-eenheid	Geen	≥ € 25.000	Artikel 1.5 onder b Artikel 7.5, lid 2 en 3	A ssurancerapport (model A) en optioneel een Rapport van feitelijke bevindingen (model D) indien subsidie ≥ € 125.000
Vast bedrag bepaald bij de verlening	Geen	≥ € 25.000 en < € 125.000	Artikel 1.5 onder c lid 1 Artikel 7.6	Geen
Werkelijke kosten tot maximum € 125.000	Verklaring inzake werkelijke kosten en opbrengsten	≥ € 25.000 en < € 125.000	Artikel 1.5 onder c lid 2 Artikel 7.7	Geen
Projectsubsidie met werkelijke kosten vanaf € 125.000	Financieel verslag	≥ € 125.000	Artikel 1.5 onder d Artikel 7.8 lid 1 en 2	Controleverklaring (model B) en optioneel een Rapport van feitelijke bevindingen (model D)
Instellingssubsidie met egaliseringsreserve	Financieel verslag	≥ € 125.000	Artikel 1.5 onder d Artikel 7.8 lid 1 en 2	Controleverklaring (model C) en optioneel een Rapport van feitelijke bevindingen (model D)
Instellings- of Projectsubsidie aan een niet bekostigde onderwijsinstelling (OCW)	Jaarverslaggeving	≥ € 125.000	Artikel 9.2 lid 1	Controleverklaring (model E) en optioneel een Rapport van feitelijke bevindingen (model D)
Projectsubsidie aan een bekostigde onderwijsinstelling (OCW)	Jaarverslaggeving	≥ € 125.000	Artikel 9.1	Controleverklaring volgens onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ
Uitzonderingen			Art. 1.6	

Accountantsproducten

In de kaderregeling is vastgelegd dat voor de subsidie vaststelling een accountantsproduct kan worden gevraagd indien de verleende subsidie € 125.000 of meer bedraagt.

Voor subsidies als bedoeld in artikel 1.5 onder b (een bedrag per prestatie-eenheid) gaat het om assurance bij de verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden. In **hoofdstuk 2** van dit protocol is de onderzoek aanpak bij een verantwoording over de verrichte prestaties nader uitgewerkt.

Voor subsidies als bedoeld in artikel 1.5 onder d (instellingssubsidie of projectsubsidie) gaat het om een controleverklaring bij het financieel verslag of een controleverklaring bij een jaarrekening. In **hoofdstuk 3** van dit protocol is de onderzoek aanpak bij een financieel verslag nader uitgewerkt en in **hoofdstuk 5** de onderzoek aanpak bij de jaarverslaggeving van niet-bekostigde instellingen (OCW).

Met ingang van 1-1-2020 is het rapport van feitelijke bevindingen niet langer vereist bij een financieel verslag of assurance rapport (Staatscourant 2019, nr. 66843). De minister kan de subsidieontvanger in bijzondere gevallen nog wel verplichten om het assurance-rapport of het financieel verslag vergezeld te doen gaan van een rapport van feitelijke bevindingen omtrent de naleving van de aan de subsidie verbonden verplichtingen door de subsidieontvanger. Dit moet in die bijzondere gevallen dan expliciet in de verleningsbeschikking zijn vermeld. **Hoofdstuk 4** beschrijft de onderzoek aanpak voor dit rapport en is alleen van toepassing in de bijzondere gevallen dat de minister hierom vraagt.

Subsidies die vóór 1 januari 2020 zijn verleend

De Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, zoals die luidde op 31 december 2019, blijft van toepassing op subsidies die vóór 1 januari 2020 zijn verleend en waarop de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS van toepassing is. Voor de subsidies die € 125.000 of meer bedragen moet bij het assurance-rapport of het financieel verslag in principe nog wel een rapport van feitelijke bevindingen worden gevoegd.

Indien de minister wie het aangaat te kennen geeft daaraan geen behoefte te hebben, hoeft de ontvanger van een subsidie verleend vóór 1 januari 2020 het assurance-rapport of het financieel verslag niet vergezeld te doen gaan van een rapport van feitelijke bevindingen. In dat geval kan dit rapport als onderdeel van de verantwoording achterwege blijven.

1.2 Definities

De relevante definities zijn opgenomen in artikel 1.1 van de regeling. Hiernaast bestaan specifieke voorschriften voor registeraccountants en accountants-administratieconsulenten, met name de Controle en overige standaarden (NV COS):

- Uitgangspunt voor het accountantsonderzoek gericht op het financieel verslag is Standaard 805 'Speciale overwegingen - Controles van een enkel financieel overzicht en controles van specifieke elementen, rekeningen of items van een financieel overzicht'.
- Uitgangspunt voor het accountantsonderzoek gericht op de verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden is Standaard 3000A 'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle en beoordeling van historische financiële informatie (attest-opdrachten)'.
- Het rapport van feitelijke bevindingen valt onder de Standaard 4400N 'Opdrachten tot het verrichten van overeengekomen specifieke werkzaamheden', die ook van toepassing is bij andere dan financiële informatie.

1.3 Procedures

De aanvraag tot vaststelling van een subsidie (subsidies als bedoeld in artikel 1.5 onder b, c of d) wordt ingevolge artikel 7.2 lid 1 onder a van de regeling ingediend binnen 22 weken na de datum waarop de activiteiten, waarvoor de subsidie is verleend, uiterlijk moeten zijn verricht. Een aanvraag tot vaststelling van een subsidie (subsidies als bedoeld in artikel 1.5 onder b, c of d)

wordt ingevolge artikel 7.2 lid 1 onder b ingediend binnen 22 weken na afloop van het boekjaar waarvoor de subsidie is verleend.

Voor een aanvraag tot vaststelling van een subsidie wordt een door de minister vastgesteld modelformulier gebruikt. Bij dit formulier dienen accountantsproducten van een accountant (RA of AA) met certificerende bevoegdheid te worden gevoegd indien de subsidie € 125.000 of meer bedraagt (artikel 7.5 lid 2 en 3 en artikel 7.8 lid 1 en 2). Bij toepassing van artikel 9.2 lid 1 moet de controleverklaring bij de jaarrekening worden gevoegd.

De accountant mag ervoor kiezen om ten behoeve van OCW, SZW en VWS een zogenaamde "WG-verklaring" af te geven, waarbij uitsluitend de naam van de instellingsaccountant met de aanduiding w.g. (was getekend) wordt vermeld. De origineel ondertekende verklaring/rapport met de persoonlijke handtekening van de accountant moet in het archief van de instelling worden opgenomen.

Hoofdstuk 2: Onderzoeksaanpak bij een verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden

2.1 Onderzoeksaanpak

Een verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden is aan de orde bij subsidies als bedoeld in artikel 1.5, onderdeel b. Indien de subsidie € 125.000 of meer bedraagt wordt een assurance-rapport bij de door de instelling opgestelde "Verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden" verstrekt.

Het assurance-rapport betreft de realisatie van de in de "Verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden" opgenomen verrichte prestatie-eenheden.

2.2 Referentiekader voor het assurance-rapport

Voor het assurance onderzoek dat leidt tot het assurance-rapport behorend bij het aanvraagformulier subsidievaststelling gelden de volgende aandachtspunten:

- a) **Prestatie-eenheden:** de verantwoorde prestatie-eenheden voldoen aan hetgeen hierover is bepaald in de verleningsbeschikking (artikel 4.2);
- b) **Periode:** de prestaties zijn gerealiseerd in de periode waarvoor de subsidie is verleend (artikel 4.2).

Aan de niet hierboven genoemde artikelen van de kaderregeling hoeft bij de uitvoering van de accountantswerkzaamheden geen aandacht te worden besteed, met dien verstande dat teneinde de accountantswerkzaamheden op de hierboven genoemde artikelen goed te kunnen verrichten kennisneming van de Wet overige OCW-subsidies, de Kaderwet SZW-subsidies en de Kaderwet VWS-subsidies en de niet genoemde artikelen van de kaderregeling (inclusief de toelichting) noodzakelijk is.

2.3 Gevolgen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen

In de verleningsbeschikking kunnen aanvullend doelgebonden en niet doelgebonden verplichtingen zijn opgenomen, zie artikel 5.6 van de kaderregeling. De accountant neemt van de inhoud van deze beschikking kennis en betreft de naleving van de eventueel opgenomen doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen in de werkzaamheden indien dit in de beschikking expliciet is vermeld. Expliciet vermelden houdt in dat terzake van die verplichtingen in de beschikking is uitgewerkt wat het te hanteren normenkader is, welke foutdefinities hierbij gelden en welke werkzaamheden van de accountant worden verwacht:

- Afwijkingen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen die volgens de verleningsbeschikking betrekking hebben op de te verstrekken assurance weegt de accountant mee bij het af te geven accountantsoordeel in het assurance-rapport.
- Indien de doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen volgens de verleningsbeschikking geen betrekking hebben op de te verstrekken assurance, maar wel door de accountant onderzocht moeten worden, vallen ze onder hoofdstuk 4 Onderzoek aanpak rapport van feitelijke bevindingen.

2.4 Betrouwbaarheid en materialiteit assurance-rapport

Het assurance-onderzoek behoort zodanig te worden ingepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden geen afwijkingen van materieel belang bevat. Indien laatstgenoemd begrip voor het

gebruik van statistische technieken gekwantificeerd moet worden, moet uitgegaan worden van een betrouwbaarheid van 95%.

Een assurance-rapport met een goedkeurende strekking impliceert dat, gegeven eerder genoemde betrouwbaarheid, in de verantwoording geen afwijkingen (onjuistheden) en in het assurance-onderzoek geen onzekerheden voorkomen met een belang dat groter is dan de voorgeschreven toleranties. Als omvangsbasis voor deze toleranties geldt de som van het totaal aantal prestaties zoals gedefinieerd in de verleningsbeschikking. Het referentiekader is opgenomen in paragraaf 2.2 onder a en b. Bij aanvullende doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen geldt ook paragraaf 2.3.

Voor de strekking van het oordeel in het assurance-rapport gelden de volgende toleranties:

	Oordeel			
	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeuring
Fouten in de verantwoording	< 1%	≥ 1% en < 3%	n.v.t.	≥ 3%
Onzekerheden in het assurance onderzoek	< 3%	≥ 3% en < 10%	≥ 10%	n.v.t.

Indien de accountant zowel fouten in de verantwoording als onzekerheden in het assurance-onderzoek aantreft, dan weegt hij deze bij zijn oordeelsvorming altijd in onderlinge samenhang.

Van fouten in de verantwoording is sprake indien naar aanleiding van het uitgevoerde assurance onderzoek is gebleken dat de verantwoording onjuistheden bevat omdat deze niet voldoen aan de normen van het in paragraaf 2.2 bedoelde referentiekader. Fouten worden in absolute zin opgevat. Salderen van fouten is daarom niet toegestaan.

Van een onzekerheid in het assurance onderzoek is sprake als er onvoldoende (assurance-) informatie beschikbaar is om de verantwoorde aantallen prestatie-eenheden als goed of fout aan te merken. Kortom als onzekerheid bestaat over het wel of niet voldoen aan de normen van het referentiekader.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksaanpak bij een financieel verslag

3.1 Controleaanpak

Ter vaststelling van de betrouwbaarheid van de verstrekte informatie wordt een controleverklaring bij het door de instelling ingediende financieel verslag als bedoeld in artikel 7.8 lid 1 verstrekt. Het betreft hier subsidies als bedoeld in artikel 1.5, onderdeel d.

3.2 Referentiekader voor de controleverklaring

Voor de controlewerkzaamheden die leiden tot de controleverklaring behorend bij het financieel verslag gelden volgende toetspunten:

- a) **Kosten:** de in het financieel verslag verantwoorde kosten dienen betrekking te hebben op de in de verleningsbeschikking opgenomen activiteiten (artikel 1.1 onder 'kosten' en artikel 4.2), nader omschreven in het activiteitenplan (artikel 3.4) en de begroting (artikel 3.5);
- b) **Bijdragen derden:** de in het financieel verslag verantwoorde gerealiseerde bijdragen van derden zijn volledig opgenomen (artikel 1.1 onder bijdragen van derden en artikel 7.8 lid 4). Dit betreft tevens subsidies of andere financiële bijdragen (te) ontvangen van een of meer andere bestuursorganen (artikel 3.6);
- c) **Eigen bijdrage:** de in het financieel verslag verantwoorde begrote of gerealiseerde eigen bijdrage indien deze hoger is dan de begrote eigen bijdrage is volledig opgenomen (artikel 1.1 onder eigen bijdrage en artikel 7.8 lid 4);
- d) **Periode:** de in het financieel verslag verantwoorde kosten en gerealiseerde bijdragen van derden hebben betrekking op de in de verleningsbeschikking genoemde periode waarvoor de subsidie is verleend (artikel 4.2);
- e) **Egalisatiereserve:** voor de egalisatiereserve bij instellingssubsidies geldt:
  - de stand van de egalisatiereserve en de toevoeging aan of onttrekking uit de egalisatiereserve is juist berekend (artikel 8.9);
  - er is rekening gehouden met het maximum van 10% of het in de verleningsbeschikking genoemde lagere maximum en het minimum van € 0 (artikel 8.7 lid 2);
  - een onttrekking uit de egalisatiereserve is besteed aan de activiteiten waarvoor de instellingssubsidie van het desbetreffende boekjaar is verleend en die niet kunnen worden bekostigd uit de instellingssubsidie die is verleend ten behoeve van dat boekjaar (artikel 8.8 lid 1);
  - de aanwending van de egalisatiereserve wordt verantwoord in het activiteitenverslag en het financieel verslag (artikel 8.8 lid 2);
  - een toevoeging aan de egalisatiereserve houdt verband met het realiseren van de activiteiten waarvoor de instellingssubsidie van het desbetreffende boekjaar is verleend tegen lagere kosten of hogere gerealiseerde bijdragen van derden dan begroot (artikel 7.8 lid 3);
- f) **Vergoedingen:** de subsidieontvanger die aan derden zaken ter beschikking stelt of voor derden diensten verricht, brengt daarvoor een vergoeding in rekening die ten minste kostendekkend is, tenzij het derden betreft voor wie de gesubsidieerde activiteiten bestemd zijn (artikel 5.3 en toelichting);
- g) **Kostenberekening:** de kosten worden berekend op basis van een controleerbare, methode, die is gebaseerd op bedrijfseconomische grondslagen en normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd en die door de subsidieontvanger stelselmatig worden toegepast (artikel 1.7 lid 1 en toelichting);

- h) **Afschrijvingen:** de afschrijving van de gebruikte materiële vaste activa worden berekend op basis van historische aanschafprijzen tenzij door de minister anders is bepaald (artikel 1.7 lid 2);
- i) **Voorzieningen en reserveringen:** toevoegingen aan voorzieningen en reserveringen komen niet in aanmerking voor subsidie, tenzij de minister met deze toevoegingen schriftelijk heeft ingestemd (artikel 1.7 lid 3);

Aan de niet hierboven genoemde artikelen van de kaderregeling hoeft bij de uitvoering van de controle geen aandacht te worden besteed, met dien verstande dat teneinde de controle op de hierboven genoemde artikelen goed te kunnen verrichten kennisneming van de Wet overige OCW-subsidies, de Kaderwet SZW-subsidies en de Kaderwet VWS-subsidies en de niet genoemde artikelen van de kaderregeling (inclusief de toelichting) noodzakelijk is.

Andere informatie

Het formulier aanvraag subsidievaststelling bestaat uit een financieel verslag (model B van het formulier aanvraag subsidievaststelling) en een activiteitenverslag (model A van het formulier aanvraag subsidievaststelling). De accountant dient overeenkomstig Standaard 720 'De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot andere informatie' vast te stellen dat de informatie in het activiteitenverslag met het financieel verslag verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Als in het formulier aanvraag subsidievaststelling wordt verwezen naar een tegelijk ingediend, maar separaat bijgevoegd document dient de accountant bovengenoemde werkzaamheden ook te verrichten voor het separaat bijgevoegde document en dit document te waarmerken.

Het is binnen het kader van dit accountantsprotocol expliciet niet de bedoeling dat er een specifiek onderzoek wordt uitgevoerd naar het activiteitenverslag of het separaat bijgevoegde document, de accountant verricht uitsluitend die werkzaamheden die in Standaard 720 zijn voorgeschreven.

3.3 Gevolgen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen

In de verleningsbeschikking, kunnen aanvullend doelgebonden en niet-doelgebonden verplichtingen zijn opgenomen, zie artikel 5.6 van de kaderregeling. De accountant neemt van de inhoud van deze beschikking kennis en betreft de naleving van de eventueel opgenomen doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen in de werkzaamheden indien dit in de beschikking expliciet is vermeld. Expliciet vermelden houdt in dat terzake van die verplichtingen in de beschikking is uitgewerkt wat het te hanteren normenkader is, welke foutdefinities hierbij gelden en welke werkzaamheden van de accountant worden verwacht:

- Afwijkingen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen die volgens de verleningsbeschikking betrekking hebben op de te verstrekken assurance weegt de accountant mee bij het af te geven accountantsoordeel in de controleverklaring.
- Indien de doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen volgens de verleningsbeschikking geen betrekking hebben op de te verstrekken assurance, maar wel door de accountant onderzocht moeten worden, vallen ze onder hoofdstuk 4 Onderzoeksaanpak rapport van feitelijke bevindingen.

3.4 Betrouwbaarheid en materialiteit controleverklaring

De controle behoort zodanig te worden ingepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat het financieel verslag geen afwijkingen (fouten) van materieel

belang bevat. Indien laatstgenoemd begrip voor het gebruik van statistische technieken gekwantificeerd moet worden, moet uitgegaan worden van een betrouwbaarheid van 95%.

Een goedkeurende controleverklaring impliceert dat, gegeven de eerder genoemde betrouwbaarheid, in het financieel verslag geen afwijkingen (onjuistheden) en in de controle geen onzekerheden voorkomen met een belang dat groter is dan de voorgeschreven toleranties. Het referentiekader is opgenomen in paragraaf 3.2 onder a tot en met i. Bij aanvullende doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen geldt ook paragraaf 3.3.

Het totaalbedrag van de subsidiabele kosten vormt de omvangsbasis waarop de toleranties van onderstaande tabel moeten worden toegepast.

Voor de strekking van de controleverklaring gelden de volgende toleranties:

	Oordeel			
	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeuring
Fouten in het financieel verslag	< 1%	≥ 1% en < 3%	n.v.t.	≥ 3%
Onzekerheden in de controle	< 3%	≥ 3% en < 10%	≥ 10%	n.v.t.

Indien de accountant zowel fouten in het financieel verslag als onzekerheden in de controle aantreft, dan weegt hij deze bij zijn oordeelsvorming altijd in onderlinge samenhang.

Van fouten in de verantwoording is sprake indien naar aanleiding van de uitgevoerde controle is gebleken dat het financieel verslag onjuistheden bevat omdat deze niet voldoen aan de normen van het in paragraaf 3.2 bedoelde referentiekader. Fouten worden in absolute zin opgevat. Salderen van fouten is daarom niet toegestaan.

Van een onzekerheid in de controle is sprake als er onvoldoende (controle-) informatie beschikbaar is om posten in het financieel verslag als goed of fout aan te merken. Kortom als onzekerheid bestaat over het wel of niet voldoen aan de normen van het referentiekader.

Hoofdstuk 4: Onderzoeksaanpak rapport van feitelijke bevindingen

4.1 Aanpak

Ten behoeve van het toezicht van OCW, SZW en VWS op de naleving van de aan de verleende subsidie verbonden verplichtingen kan, zowel bij het door de instelling ingediende financieel verslag als bij de verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden, een rapport van feitelijke bevindingen worden verplicht. Het betreft hier subsidies als bedoeld in artikel 7.5 en artikel 7.8. Dit is alleen het geval in bijzondere gevallen, als de minister hiertoe besloten heeft. Hoofdstuk 4 is derhalve een facultatief onderdeel van dit protocol.

De accountant voert het onderzoek uit volgens Standaard 4400N. Dit betekent dat hij geen zekerheid verschaft, maar alleen onderzoeksbevindingen rapporteert. Het Accountantsprotocol beschrijft de onderzoekspunten voor het onderzoek. In model D is ruimte gelaten om de uitgevoerde werkzaamheden te beschrijven. De gebruiker van het rapport moet zich zelf een oordeel vormen en zijn eigen conclusies trekken.

De accountant dient de aard, tijdsfasering en omvang van de overeengekomen specifieke werkzaamheden in dit protocol met de opdrachtgever af te stemmen en in het rapport uit te werken (zie Standaard 4400N paragraaf 26 en 34). Helder moet zijn, welke werkzaamheden de accountant heeft uitgevoerd en wat de reikwijdte van zijn werkzaamheden is geweest. In zijn rapport geeft hij immers geen oordeel of conclusie, dat is voorbehouden aan OCW, SZW of VWS als subsidieverstrekker. Van de accountant wordt niet verwacht dat hij een uitspraak doet over de toereikendheid en geschiktheid van de verrichte werkzaamheden in relatie tot het doel waarvoor deze worden verricht, noch voor elk ander doel.

4.2 Referentiekader voor het rapport van feitelijke bevindingen

Voor het onderzoek dat leidt tot het rapport van feitelijke bevindingen gelden de volgende onderzoekspunten voor de accountant. Per punt is vermeld wat OCW, SZW en VWS van de accountant verwachten om hieraan invulling te geven. De accountant legt de concreet uitgevoerde werkzaamheden vast in het rapport van feitelijke bevindingen:

a) Uitvoering activiteiten en gebruik van middelen hierbij:

Volgens artikel 5.1 moet de subsidieontvanger ervoor zorgen dat: (a) de activiteiten zodanig worden uitgevoerd dat de subsidie op doelmatige wijze wordt gebruikt voor de doeleinden waarvoor deze wordt verstrekt en (b) de voor de uitvoering van de gesubsidieerde activiteiten benodigde middelen op verantwoorde wijze worden beheerd.

Object van de specifieke werkzaamheden van de accountant is de beschrijving die de subsidieontvanger heeft opgesteld terzake van de naleving van de in artikel 5.1 genoemde bepalingen. Hierbij is het voldoende dat de accountant vaststelt dat de beweringen in de beschrijving aansluiten op zijn kennis en zijn begrip, verkregen vanuit de controle van het door de instelling ingediende financieel verslag of jaarrekening (Hoofdstuk 3 of 5 van dit protocol) dan wel de door de instelling ingediende verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden (Hoofdstuk 2 van dit protocol). De accountant kan tevens de hiervoor benodigde informatie verkrijgen door bijvoorbeeld kennis te nemen van handboeken en/of procedurebeschrijvingen, interviews af te nemen of waarnemingen ter plaatse te verrichten. Indien de accountant afwijkingen constateert tussen de beschrijving en zijn kennis en begrip opgedaan tijdens de

controle of door andere verrichte werkzaamheden, dan rapporteert hij deze bevindingen in het rapport van feitelijke bevindingen.

De accountant richt zich hierbij uitsluitend op de opzet van de beschreven procedures. Van hem wordt niet verwacht dat hij het bestaan en de effectieve werking ervan onderzoekt of daarover een conclusie dan wel inhoudelijk oordeel geeft.

b) Administratieplicht:

Volgens artikel 5.2 dient de subsidieontvanger: (1) een zodanige administratie te hebben dat de voor de vaststelling van de subsidie van belang zijnde rechten en verplichtingen alsmede de gerealiseerde prestatie-eenheden (Hoofdstuk 2) dan wel betalingen en ontvangsten alsmede kosten en opbrengsten (Hoofdstuk 3 of 5) kunnen worden nagegaan; (2) de administratie op een overzichtelijke, controleerbare en doelmatige wijze in te richten; (3) de administratie en de daartoe behorende bescheiden gedurende 10 jaren na de vaststelling te bewaren.

Object van de specifieke werkzaamheden van de accountant is de beschrijving die de subsidieontvanger heeft opgesteld terzake van de naleving van de in artikel 5.2 genoemde bepalingen. Hierbij is het voldoende dat de accountant vaststelt dat de beweringen in de beschrijving aansluiten op zijn kennis en zijn begrip, verkregen vanuit de controle van het door de instelling ingediende financieel verslag of jaarrekening (Hoofdstuk 3 of 5 van dit protocol) dan wel de door de instelling ingediende verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden (Hoofdstuk 2 van dit protocol). De accountant kan tevens de hiervoor benodigde informatie verkrijgen door bijvoorbeeld kennis te nemen van handboeken en/of procedurebeschrijvingen, interviews af te nemen of waarnemingen ter plaatse te verrichten. Indien de accountant afwijkingen constateert tussen de verantwoording en zijn kennis en begrip opgedaan tijdens de controle of door andere verrichte werkzaamheden, dan rapporteert hij deze bevindingen in het rapport van feitelijke bevindingen.

De accountant richt zich hierbij uitsluitend op de opzet van de beschreven procedures. Van hem wordt niet verwacht dat hij het bestaan en de effectieve werking ervan onderzoekt of daarover een conclusie dan wel inhoudelijk oordeel geeft.

Onder "te allen tijde" (artikel 5.2 lid 1 onder a.) dient in het kader van dit Accountantsprotocol te worden verstaan dat het registratiesysteem van de instelling periodiek wordt bijgehouden en up-to-date is.

c. Verzekeringplicht bij instellingssubsidies:

Volgens artikel 8.5 lid 1 en 2 dient de subsidieontvanger van een instellingssubsidie te voldoen aan de verzekeringplicht, tenzij vrijstelling of ontheffing is verleend (artikel 8.5 lid 3).

De accountant stelt het volgende vast:

- De instelling beschikt over een verzekering inzake diefstal, brand, wettelijke aansprakelijkheid tegenover derden en wettelijke aansprakelijkheid van vrijwilligers die werkzaamheden verrichten in het kader van de gesubsidieerde activiteiten;
- De instelling beschikt over een vrijstelling of ontheffing van de minister in geval niet is voldaan aan de verzekeringplicht zoals vastgelegd in lid 1 en 2 van artikel 8.5.

De accountant onderzoekt niet de toereikendheid van de betreffende verzekering, noch geeft hij daarover een conclusie dan wel inhoudelijk oordeel.

Aan de niet genoemde artikelen van de kaderregeling hoeft bij de uitvoering van het onderzoek geen aandacht te worden besteed, met dien verstande dat teneinde het onderzoek op de hierboven genoemde artikelen goed te kunnen verrichten kennisneming van de Wet overige OCW-subsidies, de Kaderwet SZW-subsidies en de Kaderwet VWS-subsidies en de niet genoemde artikelen van de kaderregeling (inclusief de toelichting) noodzakelijk is.

4.3 Gevolgen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen

In de verleningsbeschikking kunnen aanvullend doelgebonden en niet-doelgebonden verplichtingen zijn opgenomen, zie artikel 5.6 van de kaderregeling. De accountant neemt van de inhoud van deze beschikking kennis en betreft de naleving van de eventueel opgenomen doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen in de onderzoekswerkzaamheden, indien dit in de beschikking expliciet is vermeld. Expliciet vermelden houdt in dat terzake van die verplichtingen in de beschikking is uitgewerkt wat het te hanteren normenkader is, welke foutdefinities hierbij gelden en welke werkzaamheden van de accountant worden verwacht:

- Afwijkingen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen die volgens de verleningsbeschikking betrekking hebben op de te verstrekken assurance weegt de accountant mee bij het af te geven accountantsoordeel (hoofdstuk 2 of hoofdstuk 3).
- Indien de doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen volgens de verleningsbeschikking geen betrekking hebben op de te verstrekken assurance, maar wel door de accountant onderzocht moeten worden, rapporteert de accountant daarover in zijn rapport van feitelijke bevindingen (zie paragraaf 4.2).

4.4 Rapporteren van feitelijke bevindingen

In het rapport vermeldt de accountant welke specifieke werkzaamheden hij in dit kader heeft verricht en tot welke bevindingen dit heeft geleid.

Voor zover de accountant bij zijn onderzoek bevindingen heeft vastgesteld maakt hij daarvan melding in zijn rapport van feitelijke bevindingen. Deze bevindingen dienen onder verwijzing naar de relevante bepaling uit de kaderregeling of de verleningsbeschikking te worden gerapporteerd.

Voor de aandachtspunten waarover de accountant geen bevindingen constateert, kan hij volstaan met het opsommen van de aandachtspunten en de bevestiging dat hij voor deze punten geen bevindingen heeft geconstateerd.

Hoofdstuk 5: Onderzoeksaanpak bij verantwoording in de jaarverslaggeving van niet bekostigde instellingen

Voor de in artikel 9.1 bedoelde bekostigde instellingen (onderwijsinstellingen) geldt het onderhavige protocol niet, maar is het Onderwijsaccountantsprotocol OCW van toepassing.

5.1 Controleaanpak

De subsidies kunnen ook in de jaarverslaggeving van de instelling worden verantwoord, mits dit in de verleningsbeschikking is bepaald. De ontvangst en besteding van deze subsidies dienen dan zichtbaar in deze jaarverslaggeving te staan. Ter vaststelling van de financiële rechtmatigheid daarvan wordt een controleverklaring bij de door de instelling ingediende jaarverslaggeving als bedoeld in artikel 9.2 lid 1 gevraagd. Het betreft hier subsidies als bedoeld in artikel 1.5, onderdeel d.

Met financiële rechtmatigheid wordt in het kader van dit protocol bedoeld dat de verantwoording van de subsidie in overeenstemming is met de relevante bepalingen van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, zoals vastgelegd in dit hoofdstuk 5, en eventueel met de aanvullende doelgebonden en niet doelgebonden subsidieverplichtingen, zoals vastgelegd in de verleningsbeschikking(en).

5.2 Referentiekader voor de controleverklaring

Voor de controlewerkzaamheden inzake de verantwoording van de subsidiegelden in de jaarverslaggeving gelden volgende toetspunten:

- a) **Kosten:** de in de jaarverslaggeving verantwoorde kosten dienen betrekking te hebben op de in de verleningsbeschikking opgenomen activiteiten (artikel 1.1 onder 'kosten' en artikel 4.2), nader omschreven in het activiteitenplan (artikel 3.4) en de begroting (artikel 3.5);
- b) **Bijdragen derden:** de in de jaarverslaggeving verantwoorde werkelijke bijdragen van derden zijn volledig opgenomen (artikel 1.1 onder bijdragen van derden en artikel 7.8 lid 4). Dit betreft tevens subsidies of andere financiële bijdragen ontvangen van een of meer andere bestuursorganen (artikel 3.6);
- c) **Eigen bijdragen:** de in de jaarverslaggeving verantwoorde gerealiseerde eigen bijdrage indien deze hoger is dan de begrote eigen bijdrage is volledig opgenomen (artikel 1.1. onder eigen bijdrage en artikel 7.8 lid 4);
- d) **Periode:** de in de jaarverslaggeving verantwoorde kosten en gerealiseerde bijdragen van derden hebben betrekking op de in de verleningsbeschikking genoemde periode waarvoor de subsidie is verleend (artikel 4.2);
- e) **Egalisatiereserve:** voor de egalisatiereserve bij instellingssubsidies geldt:
  - de stand van de egalisatiereserve en de toevoeging aan of onttrekking uit de egalisatiereserve is juist berekend (artikel 8.9);
  - er is rekening gehouden met het maximum van 10% of het in de verleningsbeschikking genoemde lagere maximum en het minimum van € 0 (artikel 8.7 lid 2);
  - een onttrekking uit de egalisatiereserve is besteed aan de activiteiten waarvoor de instellingssubsidie van het desbetreffende boekjaar is verleend en die niet kunnen worden bekostigd uit de instellingssubsidie die is verleend ten behoeve van dat boekjaar (artikel 8.8 lid 1);
  - de aanwending van de egalisatiereserve wordt verantwoord in het activiteitenverslag en het financieel verslag (artikel 8.8 lid 2);

- een toevoeging aan de egalisatiereserve houdt verband met het realiseren van de activiteiten waarvoor de instellingssubsidie van het desbetreffende boekjaar is verleend tegen lagere kosten of hogere gerealiseerde bijdragen van derden dan begroot (artikel 7.8 lid 4);
- f) **Vergoedingen:** de subsidieontvanger die aan derden zaken ter beschikking stelt of voor derden diensten verricht, brengt daarvoor een vergoeding in rekening die ten minste kostendekkend is, tenzij het derden betreft voor wie de gesubsidieerde activiteiten bestemd zijn (artikel 5.3 en toelichting);
- g) **Jaarverslaggeving:** de verantwoording in de jaarverslaggeving voldoet aan de op grond van artikel 9.2 lid 1 door de minister vastgestelde voorschriften voor de jaarverslaggeving;
- h) **Kostenberekening:** de kosten worden berekend op basis van een controleerbare methode, die is gebaseerd op bedrijfseconomische grondslagen en normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd en die door de subsidieontvanger stelselmatig worden toegepast (artikel 1.7 lid 1 en toelichting);
- i) **Afschrijvingen:** de kosten van gebruikte materiële vaste activa worden berekend op basis van historische aanschafprijzen tenzij door de minister anders is bepaald (artikel 1.7 lid 2);
- j) **Voorzieningen en reserveringen:** toevoegingen aan voorzieningen en reserveringen komen niet in aanmerking voor subsidie, tenzij de minister met deze toevoegingen schriftelijk heeft ingestemd (artikel 1.7 lid 3).

Aan de niet hierboven genoemde artikelen van de kaderregeling hoeft bij de uitvoering van de controle geen aandacht te worden besteed, met dien verstande dat teneinde de controle op de hierboven genoemde artikelen goed te kunnen verrichten kennisneming van de Wet overige OCW-subsidies, de Kaderwet SZW-subsidies en de Kaderwet VWS-subsidies en de niet genoemde artikelen van de kaderregeling (inclusief de toelichting) noodzakelijk is.

5.3 Gevolgen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen

In de verleningsbeschikking kunnen aanvullend doelgebonden en niet-doelgebonden verplichtingen zijn opgenomen, zie artikel 5.6 van de kaderregeling. De accountant neemt van de inhoud van deze beschikking kennis en betreft de naleving van de eventueel opgenomen doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen in de werkzaamheden, indien dit in de beschikking expliciet is vermeld. Expliciet vermelden houdt in dat terzake van die verplichtingen in de beschikking is uitgewerkt wat het te hanteren normenkader is, welke foutdefinities hierbij gelden en welke werkzaamheden van de accountant worden verwacht:

- Afwijkingen van doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen die volgens de verleningsbeschikking betrekking hebben op de te verstrekken assurance weegt de accountant mee bij het af te geven accountantsoordeel in de controleverklaring.
- Indien de doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen volgens de verleningsbeschikking geen betrekking hebben op de te verstrekken assurance, maar wel door de accountant onderzocht moeten worden, vallen ze onder hoofdstuk 4 Onderzoeksaanpak rapport van feitelijke bevindingen.

5.4 Betrouwbaarheid en materialiteit controleverklaring

De controle behoort zodanig te worden ingepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de verantwoording van de relevante subsidiegelden in de jaarverslaggeving geen afwijkingen van materieel belang bevat. Indien laatst genoemd begrip voor het gebruik van statistische technieken gekwantificeerd moet worden, moet uitgegaan worden van een betrouwbaarheid van 95%.

Een goedkeurende controleverklaring impliceert dat, gegeven de eerder genoemde betrouwbaarheid, in de verantwoording van de relevante subsidiegelden in de jaarverslaggeving geen afwijkingen (onjuistheden) en in de controle geen onzekerheden voorkomen met een belang dat groter is dan de voorgeschreven toleranties. Het referentiekader is opgenomen in paragraaf 5.2 onder a tot en met j. Bij aanvullende doelgebonden en niet-doelgebonden subsidieverplichtingen geldt ook paragraaf 5.3.

Het totaalbedrag van de subsidiabele kosten vormt de omvangsbasis waarop de toleranties van onderstaande tabel moeten worden toegepast.

Voor de strekking van de controleverklaring voor wat betreft de financiële rechtmatigheid van de verantwoorde subsidie gelden de volgende toleranties. Voor de getrouwheid worden geen toleranties voorgeschreven:

	Oordeel			
	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeuring
Fouten in de verantwoording van subsidiegelden	< 1%	≥1% en < 3%	n.v.t.	≥ 3%
Onzekerheden in de controle	< 3%	≥3% en < 10%	≥ 10%	n.v.t.

Indien de accountant zowel fouten in het financieel verslag als onzekerheden in de controle aantreft, dan weegt hij deze bij zijn oordeelsvorming altijd in onderlinge samenhang.

Van fouten is sprake indien naar aanleiding van de uitgevoerde controle is gebleken dat de verantwoording van subsidiegelden in de jaarverslaggeving onjuistheden bevat omdat deze niet voldoen aan de normen van het in paragraaf 5.2 bedoelde referentiekader. Fouten worden in absolute zin opgevat. Salderen van fouten is daarom niet toegestaan.

Van een onzekerheid in de controle is sprake als er onvoldoende (controle-) informatie beschikbaar is om posten in het financieel verslag als goed of fout aan te merken. Kortom als onzekerheid bestaat over het wel of niet voldoen aan de normen van het referentiekader.

Bijlage: Modellen¹

Model A

Assurance-rapport - Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: Opdrachtgever

Ons oordeel

Wij hebben de bijgevoegde en door ons gewaarmerkte 'Verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden' ten behoeve van de subsidievaststelling van....[naam entiteit] te..... [vestigingsplaats] over..... [subsidiejaar of periode/jaar/project], als bedoeld in artikel 7.5, tweede lid van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, onderzocht.

Naar ons oordeel is de 'Verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden' van ....[naam entiteit] in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld, in overeenstemming met de relevante bepalingen van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, zoals vastgelegd in versie 4 van het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, en de nader gestelde subsidieverplichtingen, zoals vastgelegd in de subsidiebeschikking(en)¹.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3000A Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie (attest-opdrachten)' en versie 4 van het Accountantsprotocol behorend bij de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS.

Deze opdracht is gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor het onderzoek'.

Wij zijn onafhankelijk van ..... [naam entiteit] zoals vereist in de 'Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten' (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Beperking in het gebruik en verspreidingskring

De 'Verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden' is opgesteld voor het Ministerie van [Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sociale Zaken en Werkgelegenheid dan wel Volksgezondheid, Welzijn en Sport]² met als doel ..... [naam entiteit] in staat te stellen te voldoen aan de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS. Hierdoor is de 'Verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden' mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden. Ons assurance-rapport is derhalve uitsluitend bestemd voor ... (naam entiteit) en het Ministerie van [Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sociale Zaken en Werkgelegenheid dan wel Volksgezondheid, Welzijn en Sport]³ en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen.

Verantwoordelijkheden van het bestuur

Het bestuur van ....[naam entiteit] is verantwoordelijk voor het opstellen van de 'Verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden', in overeenstemming met de relevante bepalingen van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS, zoals vastgelegd in het Accountantsprotocol, en de nader gestelde subsidieverplichtingen, zoals vastgelegd in de subsidiebeschikking(en)⁴.

¹ In de bijlage zijn modellen opgenomen. De accountant rapporteert conform deze modellen of, indien van toepassing, conform een meer actuele voorbeeldtekst zoals gepubliceerd op de NBA-website.

¹ Voorzover er in de verleningsbeschikking aanvullende subsidieverplichtingen zijn gesteld.

² Uitsluitend vermelden hetgeen van toepassing is.

³ Uitsluitend vermelden hetgeen van toepassing is.

⁴ Voorzover er in de verleningsbeschikking aanvullende subsidieverplichtingen zijn gesteld.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opstellen, meten of evalueren van 'Verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden' mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Onze verantwoordelijkheden voor het onderzoek

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van ons onderzoek dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons onderzoek is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens ons onderzoek niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Wij passen de 'Nadere voorschriften kwaliteitssystemen' (NVKS) toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, professionele standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Ons onderzoek bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de 'Verantwoording over de gerealiseerde prestatie-eenheden' afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van assurance-werkzaamheden en het verkrijgen van assurance-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor het onderzoek met als doel assurance-werkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;

Plaats en datum

Naam accountantspraktijk

Naam accountant

LET OP: OOK HET RAPPORT VAN FEITELIJKE BEVINDINGEN (MODEL D) **KAN** VERPLICHT ZIJN